

Εκκλησία, Κορονοϊός και δημόσιος διάλογος.

Γράφει ο Φώτης Κραλίδης.

Ο ρόλος της Εκκλησίας στον δημόσιο διάλογο και οι τοποθετήσεις της πάνω σε πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα αποτελούν ένα κλασικό πεδίο αντιπαράθεσης. Για να τοποθετηθούμε επαρκώς, τεκμηριωμένα και ορθολογικά, μακριά από αφορισμούς, εύκολες και εύπεπτες συνθηματικές απλουστεύσεις και κενούς περιεχομένου συναισθηματισμούς, είναι αναγκαίο να αποσαφηνίσουμε ιστορικά, πολιτικά αλλά και νομικά τον χαρακτήρα και την επίδραση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην ελληνική πραγματικότητα.

Ιστορικά, πολιτικά και νομικά, λοιπόν, η διαμόρφωση των σχέσεων του σύγχρονου ελληνικού κράτους με την Εκκλησία προσδιορίζεται από 5 κρίσιμες παραμέτρους. Πρώτον, από τη στενή σχέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας με το επίσημο Βυζαντινό Κράτος. Μια σχέση η οποία είχε και τις κακές της στιγμές, κατεξοχήν στην περίοδο της Εικονομαχίας, αλλά κατά βάση αποτέλεσε την κινητήριο δύναμη που επέτρεψε στην Αυτοκρατορία και στον μεσαιωνικό Ελληνισμό να μεσουρανήσει στον τότε κόσμο ιστορικά, πολιτικά, στρατιωτικά και πολιτιστικά για περισσότερο από 10 αιώνες. Δεύτερον, από τον ρόλο της Εκκλησίας και της Πίστης ως καθοριστικού παράγοντα διαφοροποίησης του υπόδουλου έθνους από την Οθωμανική Εξουσία την περίοδο

της Τουρκοκρατίας και ως σημείου αναφοράς στην Εθνεγερσία του 1821.

Οι Επαναστατημένοι Έλληνες που εμπνέονται από την βυζαντινή κληρονομιά, που ευγνωμονούν την Πίστη και την Εκκλησία τους η οποία τους κράτησε Έλληνες σε δύσκολους καιρούς, όταν όλα «τα 'σκίαζε η φοβέρα και τα πλάκωνε η σκλαβιά», και που αγωνίζονται έχοντας στην πρώτη γραμμή τον Κλήρο, θα μιλήσουν για πρώτη φορά για «επικρατούσα θρησκεία» στις τοπικές πολιτικές και νομικές διακηρύξεις ανεξαρτησίας. Συγκεκριμένα, στη «Νομική Διάταξη», την οποία συνέταξε ο Άρειος Πάγος της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος με έδρα την Άμφισσα αναφέρεται ότι: «Αν και όλες τας θρησκείας και γλώσσας δέχεται η Ελλάς, και τας τελετάς και την χρήσιν αυτών κατ' ουδένα τρόπον δεν εμποδίζει, την ανατολικήν όμως του Χριστού Εκκλησίαν και την σημερινήν γλώσσαν μόνας αναγνωρίζει ως επικρατούσας θρησκείαν και γλώσσαν της Ελλάδος». Το ίδιο πνεύμα θα υπάρχει και στις σχετικές διατάξεις των πρώτων επαναστατικών Συνταγμάτων, της Επιδάυρου, του Άστρους και της Τροιζήνας καθώς και του πρώτου Συντάγματος του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους του 1844. Ένα πνεύμα των ιδρυτών του ελληνικού κράτους που ήθελε να τονίσει την άρρηκτη σύνδεση της Ορθοδοξίας με την ελληνική μας ταυτότητα, ταυτοχρόνως, όμως, δήλωνε ότι η θρησκευτική ελευθερία των μη Ορθόδοξων πρέπει να γίνεται σεβαστή. Η συμβολική και ιστορική αυτή κληρονομιά υπάρχει στο Σύνταγμά μας από τότε μέχρι και σήμερα και στο ισχύον Σύνταγμα αποτυπώνεται στο περίφημο άρθρο 3 για την «επικρατούσα θρησκεία».

Ο τρίτος κρίσιμος παράγοντας είναι η παραχώρηση της αυτοκεφαλίας της Ελλαδικής Εκκλησίας, δηλαδή της διοικητικής αυτονομίας, από το Οικουμενικό Πατριαρχείο την περίοδο 1833-1850. Μια κίνηση η οποία έγινε εν πολλοίς εκβιαστικά με πρωτοβουλία της βαυαρικής Αντιβασιλείας της Ελλάδας για τους δικούς της ιδιοτελείς πολιτικούς σκοπούς, την οποία αναγκάστηκε να υπομείνει η Ορθόδοξη Εκκλησία. Ακολούθημα αυτής της εξέλιξης ήταν ο τέταρτος κρίσιμος παράγοντας, δηλαδή η ανακήρυξη της Ελληνικής Εκκλησίας σε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ).

Και έτσι ερχόμαστε στον πέμπτο και καταλυτικό παράγοντα, αυτόν του νομικού ρόλου της Εκκλησίας μέσα στα πλαίσια της Ελληνικής Πολιτείας. Η Εκκλησία της Ελλάδας αντιμετωπίζεται από το ελλη-

νικό κράτος ως μια θρησκευτική κοινότητα που είναι υποκείμενο του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας (άρθρο 13 του Συντάγματος). Όπως όλες οι θρησκευτικές συσσωματώσεις, έτσι και η Ορθόδοξη Εκκλησία μπορεί βάσει του άρθρου 13 να έχει διοικητική και πνευματική αυτοτέλεια και να οργανώνει τη λειτουργία και τη λατρεία της ελεύθερα με μόνο όριο τη δημοσία τάξη, τα χρηστά ήθη και την εν γένει συμμόρφωση με την ελληνική νομοθεσία και το Σύνταγμα. Βασική συνιστάμενη της αρχής της θρησκευτικής ελευθερίας, που ισχύει στην χώρα μας, είναι η θρησκευτική ισότητα, η αξίωση δηλαδή να μην υπάρχει ευνοϊκή ή δυσμενής αντιμετώπιση από το κράτος καμιάς θρησκευτικής κοινότητας σε σχέση με τις υπόλοιπες και κανείς πολίτης να μην υφίσταται καμία διακριτική αντιμετώπιση εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων. Το καθεστώς αυτό της θρησκευτικής ελευθερίας και της θρησκευτικής ισότητας, που διέπει και την Ορθόδοξη Εκκλησία, διαχέεται μέσα στην ελληνική έννομη τάξη σε μια σειρά από κανόνες δικαίου.

Η Ελληνική Εκκλησία όμως είναι τελικά μια θρησκευτική κοινότητα ίση με τις υπόλοιπες ή ως ΝΠΔΔ και ως «επικρατούσα θρησκεία», βάσει μάλιστα του Συντάγματος, απολαμβάνει ενός ειδικού προνομιακού καθεστώτος, ασύμβατου με ένα σύγχρονο κράτος δικαίου ;

Από καθαρά νομικής απόψεως, Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, πέρα από την Ορθόδοξη Εκκλησία, αποτελούν και οι Μουφτείες των Ελλήνων Μουσουλμάνων της Θράκης καθώς και οι θρησκευτικές κοινότητες των Ελλήνων Ισραηλιτών. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι τρεις αυτές θρησκευτικές κοινότητες ασκούν κάποιου είδους δημόσια εξουσία ή έχουν κάποια κανονιστική ή γνωμοδοτική αρμοδιότητα ή οποιαδήποτε εν τέλει προνομιακή μεταχείριση σε σχέση με τις υπόλοιπες θρησκευτικές κοινότητες.

Έπειτα, ο όρος «επικρατούσα θρησκεία» δεν έχει καμία νομική συνέπεια και δεν εισάγει καμία διάκριση κατά την πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας και την κυρίαρχη άποψη στην ελληνική συνταγματική θεωρία. Όπως ήδη τονίστηκε, αποτελεί μια έννοια με ιστορικό και συμβολικό περιεχόμενο από την μια και με διαπιστωτικό χαρακτήρα από την άλλη, καθώς αναγνωρίζει την Ορθοδοξία ως την συντριπτικά πολυπληθέστερη θρησκεία στην Ελλάδα, κατά το τυπικό της οποίας γίνονται οι επίσημες τελετές, όπως είναι η ορκωμοσία της Βουλής, κανονίζονται οι αργίες κτλ.

Ενώ νομικά, λοιπόν, δεν υφίσταται καμία διαφοροποίηση της Ορθόδοξης Εκκλησίας σε σχέση με τις άλλες θρησκευτικές κοινότητες, πολιτικά, σύμφωνα με έγκριτους Συνταγματολόγους, υποστηρίζεται ότι έχει παγιωθεί στην χώρα μας μια προβληματική νοοτροπία «θεσμικής εξισορρόπησης» στις σχέσεις Κράτους και Εκκλησίας. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι το Κράτος δεν παρεμβαίνει στα εσωτερικά ζητήματα της Εκκλησίας σαν αντιστάθμισμα προς χάριν μιας σιωπηρής συμφωνίας με την ηγεσία της Εκκλησίας, ότι δηλαδή αυτή θα τηρεί πολιτική ουδετερότητα και δεν θα εκφέρει την γνώμη της για πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, ακόμα και αν διαφωνεί με τις επίσημες κρατικές επιλογές. Άραγε πρόκειται για έναν ιδιόμορφο «χωρισμό χωραφιών», για μια άγραφη συμφωνία, ότι το Κράτος δεν θα ασχολείται με τα πνευματικά, τα διοικητικά και γενικά με τα της Εκκλησίας αλλά και η Εκκλησία από τη μεριά της δεν θα ασχολείται με τα πολιτικά, δηλαδή με τα του Κράτους ; Αυτή η αντίληψη, που άλλοτε φθίνει και άλλοτε επανακάμπτει στον δημόσιο διάλογο, είναι κατά την άποψή μου η πηγή των περισσότερων προβλημάτων στις σχέσεις Κράτους και Εκκλησίας, τα οποία η υγειονομική κρίση που αντιμετωπίζουμε, έφερε δυναμικά στο προσκήνιο.

Καταρχάς, το Κράτος και η Εκκλησία δεν είναι έννοιες συγγενείς. Όταν το Κράτος παρεμβαίνει και εκφέρει γνώμη, τότε ρυθμίζει, απόφασίζει και ασκεί εξουσία. Αν, λοιπόν, το κράτος κάνει κάποια παρέμβαση στα Εκκλησιαστικά, παραβιάζει την θρησκευτική ελευθερία που, βάσει του Συντάγματος, απολαμβάνει η Εκκλησία ως θρησκευτική κοινότητα, και αυτό είναι κάτι που θα ίσχυε, αν παρέμβαινε στα εσωτερικά ζητήματα οποιασδήποτε θρησκευτικής κοινότητας. Άρα, όταν το Κράτος δεν παρεμβαίνει στα Εκκλησιαστικά, δεν κάνει κάποια χάρη στην Εκκλησία, απλά τηρεί και εφαρμόζει το Σύνταγμα.

Αντίθετα, η Εκκλησία όταν εκφέρει άποψη για ένα πολιτικό ή κοινωνικό ζήτημα, τότε απλά εκφέρει άποψη. Η Εκκλησία κατά την Ορθόδοξη Παράδοση δεν είναι μόνο η ηγεσία της, δηλαδή μόνο η Ιεραρχία και οι Μητροπολίτες. Δεν είναι καν μονάχα ο Κλήρος. Εκκλησία είναι το σύνολο των πιστών, είτε πιστεύουν πολύ είτε λίγο, είτε πηγαίνουν στην εκκλησία κάθε βδομάδα είτε μια φορά τον χρόνο. Όσοι πολίτες αισθάνονται κατά την εσωτερική θρησκευτική τους συνείδηση Χριστιανοί Ορθόδοξοι, ανήκουν μαζί με τους Κληρικούς και τους Μητρο-πολίτες στο σώμα της Εκκλησίας. Η Εκκλησία δεν είναι τίποτε άλλο πάρα η

κοινωνία των πιστών. Και αυτή η κοινωνία δεν είναι έξω από την κοινωνία των πολιτών, ίσα ίσα αποτελεί ένα κύτταρο της κοινωνίας, ένα αρκετά μεγάλο κομμάτι της. Άρα και πέρα από τους πιστούς, προφανώς και οι κληρικοί και οι μητροπολίτες είναι Έλληνες πολίτες, δεν είναι όργανα του κράτους και δεν αποφασίζουν για τίποτα. Άλλωστε, δεν είναι αυτός ο ρόλος τους, η επιθυμία τους και η αποστολή τους.

Είναι προφανές ότι η στάση των πιστών, ως πολιτών, για διάφορα πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα επηρεάζεται ή και διαμορφώνεται από την θρησκευτική τους συνείδηση. Ζητήματα, όπως οι αμβλώσεις, ο πολιτικός γάμος, ο γάμος και η υιοθεσία μεταξύ ομόφυλων ζευγαριών, είναι ζητήματα κοινωνικά, πολιτικά, ηθικά, ιδεολογικά, φιλοσοφικά άρα οπωσδήποτε και θρησκευτικά. Και άρα οπωσδήποτε η ηγεσία της Εκκλησίας, δηλαδή η Ιερά Σύνοδος, έχει το δικαίωμα αλλά και την υποχρέωση να τοποθετείται και να συμμετέχει δυναμικά στον δημόσιο διάλογο και να εκφέρει τη γνώμη της. Έχει επίσης το δικαίωμα να τοποθετείται και σε μεγάλα εθνικά ζητήματα, όπως το έχει κάνει, και καλώς, στο παρελθόν. Και επειδή ευτυχώς ζούμε σε μια δημοκρατία και σε ένα κοσμικό κράτος δικαίου, τον τελικό λόγο και την αποφασιστική αρμοδιότητα σε όλα αυτά τα ζητήματα τον έχει πάντα η πολιτική εξουσία.

Η Πολιτική Εξουσία λοιπόν, δηλαδή η Κυβέρνηση, έλαβε στο πλαίσιο της διαχείρισης της κρίσης του Κορονοϊού, μεταξύ άλλων, και μέτρα που αφορούσαν τη λειτουργία της Εκκλησίας. Και η Εκκλησία, δηλαδή οι Μητροπολίτες, οι Κληρικοί και οι πιστοί σε τεράστιο βαθμό πειθάρχησαν. Μπορεί τα μέτρα να στεναχώρησαν πολλούς, αλλά πειθάρχησαν, ως όφειλαν. Μπορεί να υπήρξαν και κάποιες -πολύ λίγες- άστοχες τοποθετήσεις, ωστόσο η Εκκλησία, ως σύνολο, στάθηκε στο ύψος της.

Η Εκκλησία σεβάστηκε το Κράτος για άλλη μια φορά, αλλά η Πολιτική Εξουσία σε μεγάλο βαθμό δεν σεβάστηκε την Εκκλησία. Η Εκκλησία, που τήρησε εξ αρχής όλα τα μέτρα, δεν ζήτησε κάτι φοβερό, ζήτησε μεγάφωνα τη Μεγάλη Εβδομάδα, τα οποία η Πολιτική Εξουσία αρνήθηκε χωρίς επαρκή αιτιολόγηση. Η Εκκλησία έπειτα χωρίς καμία αντίδραση δεν συναθροίστηκε, δεν συνωστίστηκε και έζησε με έναν πιο εσωτερικό, και πνευματικό ίσως, τρόπο την Μ. Εβδομάδα από το σπίτι. Ωστόσο, είδαμε όλοι με αμηχανία, μόλις 10 μέρες μετά, να γίνο-

νται κανονικότητα κάθε είδους κομματικές και πολιτικές συγκεντρώσεις.

Η κρίση αυτή των ημερών γκρέμισε βασικούς μύθους μιας «προοδευτικής» προπαγάνδας, που ακούγονται συχνά με επίκεντρο το ζήτημα των σχέσεων Κράτους-Εκκλησίας, το οποίο οι «προοδευτικοί» αυτού του είδους αντιμετωπίζουν με τρόπο οξύ, επιφανειακό, συγκυριακό και επιθετικό.

Τους μύθους που εμφανίζουν το ελληνικό κράτος θεσμικά καθυστερημένο, μόνιμα πάσχον από κάποιο δημοκρατικό έλλειμμα, περίπου θεοκρατικό. Και την Ορθόδοξη Εκκλησία συντηρητική, δογματικά περιχαρακωμένη, φονταμενταλιστική και φοβική.

Αδικούν έτσι από την μια το υψηλό επίπεδο θεσμικής συγκρότησης και λειτουργίας του ελληνικού κράτους, αδικούν όμως και την πνευματικότητα, την αγαπητική και συγχωρητική διάθεση, την επιείκεια και την πίστη στην αξία της ελευθερίας που διέπει την Ορθοδοξία.

Το ζητούμενο όμως στις σχέσεις Κράτους και Εκκλησίας δεν είναι αν θα αδικεί αυτού του είδους η «προοδευτική» προπαγάνδα την μια ή την άλλη πλευρά. Είναι να μην άγεται το Κράτος και η Πολιτική Εξουσία από αυτή την προπαγάνδα, για να μην αδικήσει ποτέ ξανά την Εκκλησία. Και το ζητούμενο για την Εκκλησία δεν είναι να ασχολείται μόνο με τα μεταφυσικά, όπως συχνά κάποιοι την προτρέπουν, αλλά είναι να μην άγεται άκριτα από την Πολιτική Εξουσία, να μην υποτάσσεται σε αυτή και να στέκεται ως δυναμικός και ζωντανός κοινωνικός θεσμός, που έχει γίνει ένα με τον Ελληνισμό εδώ και 20 αιώνες, δίπλα της και αρωγός στα σωστά, απέναντί της στα λάθη της και σε κάθε περίπτωση δίπλα σε κάθε άνθρωπο που την έχει ανάγκη.

Πηγή : <https://www.antibaro.gr/article/>